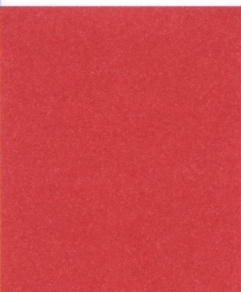

ROČNÍK LXVIII
2016
2

ISSN 0323-2581

vlastivědný věstník
MORAVSKÝ

Církevní památky obce Norberčany (Nürnberg, Nürnberg) a samota Skřivánkov (Lerchenfeld), okr. Olomouc

K 560. výročí první zmínky o obci – II. část

Jana Krejčová, Olomouc-Svatý Kopeček

Abstract: The paper is necessarily also about personalities, among others it reminds P. Karel Kolsdorf, a native of Bojkovice, and it highlights Sebald Milner, an organ player from Norberčany and other natives – priests. The documents which were used for processing, can be primarily found in archives in Olomouc. The latest brief papers of a general nature issued on our territory come from 30th of the 20th century. Later on this territory was not dealt with, and if so, only marginally.

Key words: Moravia, Norberčany, religious monuments.

Drobné sakrální památky obce⁸²

1. Pískovcová socha sv. Jana Nepomuckého, stojící vlevo od kostela, byla pořízena obcí v roce 1754, v jejím majetku také dodnes zůstala. Autora ani datum svěcení zatím neznáme. Na obdélném soklu stojí profilovaný hranolový dřík zdobený ve spodní části po všech stranách akantem (nad ním byla umístěna kovová lampička), na čelní stěně vytesán letopočet 1751(!)–1925.⁸³ Dřík je ukončený masivní profilovanou přesahující římsou, nad kterou přechází v nižší podstavec se sochou stojícího světce v tradičním oděvu, držícího v levé ruce kříž s korpusem Ukřižovaného Krista a v pravé bilet. Vzhledem k vynikající úrovni sochařského zpracování byla socha v roce 1963 zapsána do seznamu nemovitých kulturních památek. V roce 1966 bylo zjištěno uražení části ramene a kříže, zvětrávání kamene a také stopy olejových nátěrů. Památková revize upozornila majitele v roce 1973 na to, že místo kolem sochy je nutné upravit. Pískovec byl porostlý mechem a v bezprostřední blízkosti sochy byla hromada kamení. Další četná mechanická poškození, uvolněná svatozár a zvětraný pískovec byly zjištěny k roku

Obr. 21. Norberčany. Socha sv. Jana Nepomuckého, 2011. Foto autorka.

1986. Udržované okolí, ale nezměněný stav kamene, byl shledán v roce 1997. V roce 2004 byl památkáři opět konstatován nevalný stav z důvodu nových narušení sochy a jejího podstavce.⁸⁴ Nejbližší okolí památky zůstává stále neupraveno.

2. Kamenný nadační kříž J o h a n n a H i e m e r a (hřbitovní) byl posvěcen 11. 10. 1903, kapitál byl složen ve výši 40 korun. Tento kříž z bílého mramoru stojí v centru obecního hřbitova. Na kvádřovém stupni spočívá hranolový podstavec, v jehož mělké nice ukončené segmentovým obloukem je z čelní strany nápis: *Gelobt sei / Jesus Christus / in / Ewigkeit / Amen* a z jeho zadní strany nápis *Gewidmet zur Ehre Gottes / von Johann und Martha Hiemer / 1903*. Nahoře je podstavec ukončen přesahující římsou tvořící nízký trojúhelný tympanon, na kterou navazuje vyšší soklík s drobným reliéfem se symbolem eucharistie. Vysoký kříž t.č. bez korpusu, stojí na soklíku ukončeném drobnou profilovanou přesahující římsou.

3. Dřevěný nadační kříž zřízený obcí na hřbitově benedikoval libavský farář P. Johann Hobek⁸⁵ 30. 12. 1833. Kříž se nezachoval.

4. Nadační kříž zřízený Franciskou Baierovou (!) z č. 21, benedikoval libavský farář P. Eduard Fischer⁸⁶ 12. 6. 1864. Tento kamenný kříž byl na jaře roku 2009 znovu vztyčen na původním místě, na kterém se fragmentárně zachoval. Jeho hranolový podstavec (s kovovou koulí?) stojící původně snad na dvou kamenných stupních, nahoře členěný, na něm nízký sokl nesoucí zužující se dřík s mělkou linkou a nápisem: *Herr erbarme / Dich unser, und / aller Christg... / der Selen. / JOHANNES / BEYER / den 20. Jäner 1863 / in 38ten Lebensjahre*. Dřík ukončený širokou členěnou římsou nahoře konvexně prohnutou, nesl dnes nezvěstný vlastní kříž s tělem Ukřižovaného Krista. Kříž je zakreslen na mapě z roku 1931(?) stejně jako další kříž, stojící o pár metrů dále směrem ke Staré Libavě, který pravděpodobně patřil již do jejího katastru.

5. V pořadí první dřevěný nadační kříž Antona Bergera v kolonii Lerchenfeld byl vztyčen v roce 1855 u jeho domu č. 51 (donátor na jeho údržbu složil 20 florénů). Další zpráva pochází z 27. 5. 1857, kdy konzistoř udělila fakultu k jeho požehnání, které vykonal P. E. Fischer 13. 6. 1857. Podruhé žádal farní úřad o povolení k benedikci 3. 9. 1881, slavnost se konala 7. 5. 1882, žehnání zase vykonal P. Eduard Fischer. Asi naposledy byl kříž benedikován libavským farářem P. Karlem Kolsdorfem 4. 9. 1932 na základě konzistorního povolení z 12. 4. 1932. Tento kříž, resp. jeho předchůdce, je uveden i v literatuře.⁸⁷ Akt konzistoři potvrdil P. K. Kolsdorf 5. 9. 1932.

6. Kamenný nadační kříž Johanna Klugera z č. 13, benedikovaný libavským farářem P. Eduardem Fischerem 5. 7. 1875, nebyl dohledán. Žádost farního úřadu konzistoři je datována 5. 5. 1875.

7. Dřevěný nadační kříž Johanna Richtera z č. 17, postavený na místě, ve kterém z okresní silnice vedoucí z Norberčan na Moravský Beroun, odbočuje komunikace do Nové Věsky a dále do Domašova nad Bystřicí, tj. v blízkosti mostu přes Libavský potok (či na cestě z Norberčan do Staré Libavé?). Farní úřad žádal konzistoř o udělení fakulty k žehnání 15. 9. 1876, které bylo provedeno 22. 10. 1876 libavským farářem P. Eduardem Fischerem. Nové žehnání dřevěného kříže Johanna Richtera vykonal P. Václav Jakubík⁸⁸ 26. 9. 1926.

8. Z 16. 6. 1867 pochází zpráva farního úřadu konzistoři ohledně svěcení dřevěného kříže sobrázkem. Místo, kde stál, se nepodařilo dohledat.

9. Dřevěný nadační kříž založený P. Eduardem Fischerem. Nacházel se po levé straně prudce zatáčející komunikace vedoucí z Norberčan do Nové Věsky, poblíž cihelny, která snad fragmentárně stála ještě kolem roku 1950, tj. jako druhý v tomto směru. Fakulta k benedikci byla udělena 8. 6. 1885, akt se konal 23. 8. 1885 a provedl ho libavský kooperátor P. Johann Kluger.⁸⁹ Kříž pravděpodobně existoval ještě v 70. letech 20. století.

10. Nadační kříž Johanna Grögera, zhotovený z bílého kamene, požehnal libavský administrátor P. Alois Michalik⁹⁰ 31. 8. 1890 na základě povolení uděleného konzistoři 27. 8. 1890. Kříž stojí mimo obec jako poslední ve směru od Norberčan do Nové Věsky, resp. poblíž křižovatky Domašov, Nová Věska, Norberčany, a to v místě, kde ji protíná potok Bělídlo. Na kamenném stupni je hranolový podstavec s nápisem *Errichtet von / Johann und Aloisia Gröger / 1890* a nikou s vystouplým reliéfem P. Marie Bolestné. Nad profilovanou přesahující římsou je zúžený podstavec s nápisem na čelní straně: *Sei gelobt Herr Jesu Christ / Der Du für uns gestorben bist / Dein Blut und Deine Todespein / in. Lass nicht an uns verloren sein*. Nahoře je ukončen stejně pojatou profilovanou přesahující římsou, na které stojí drobný soklík rovněž ukončený rozšířenou římsou a původně i vlastní kříž s korpusem Ukřižovaného Krista. Ten byl snad v 70. letech minulého století zničen, v současné době je nahrazen prostým dřevěným křížem.⁹¹ Podle polohy by mohl být ve výčtu křížů patřících do Nové Věsky, ale zřízen byl občanem Norberčan z č. 28, z předposledního stavení ve směru od Města Libavé na Moravský Beroun.

11. Kamenný nadační kříž na kopci (Hausnerův) při pravé straně komunikace vedoucí směrem na Novou Vésku, založený Ignazem(?) Hausnerem, benedikovaný libavským kooperátorem P. Aloisem Michalíkem na základě fakulty udělené konzistoří 17. 7. 1894. V pořadí je to první kříž, který stál ve směru od Norberčan do Nové Věsky.⁹² A je to patrně ten, jehož zbytky byly asi v roce 1997 odvezeny P. Oldřichem Mášou, farářem v Moravském Berouně a složeny v tamním kostele sv. Kříže. Na zbytku podstavce v době, kdy se ještě nacházel poblíž původního místa, bylo čitelné jen jedno slovo (*Geschwister* [?], tj. bratři a sestry či sourozenci).

12. Dne 20. 10. 1895 benedikoval P. Adolf Koutný na základě fakulty z 25. 9. 1895 s *acellus* (kapličku, pozn. red.) *Johanna Mímlera*. Latinsky psaná fakulta (povolení) obsahovala toto sdělení: „*Laskavě udělujeme licenci k benedikci kapličky a přejeme si, aby jejím prostřednictvím byla projevována úcta k P. Marii*“. Místo, kde kaplička stála, neznáme.

13. Kamenný nadační kříž Josefa Gliera z č. 9 požehnaný P. Josef Habelem, kooperátorem v Nové Vsi v litoměřické diecézi, 2. 8. 1896 je zhotoven z bílého mramoru a stojí v obci po levé straně Libavského potoka u č. 9. Kříž jetelového typu s korpusem Ukřížovaného Krista je osazený na odstupňovaném podstavci, který je členěný nikou s reliéfem Bolestné P. Marie a nápisem pod figurou *Heil. Maria bitte für uns*. Nad přesahující profilovanou římsou je užší soklík s textem *In / Sturm und Wetter / Das Kreuz dein / Retter*, nad ním římsa a soklík nesoucí kamenný kříž s korpusem. Na zadní straně podstavce čteme nápis *Errichtet von / Josef und Theresia / Glier / 1896*. Ke kříži vede několik kamenných stupňů, okolí bývalo upraveno a osázeno květinami.

14. Mramorový kříž P. Marie Bolestné zřízený *Victorií Stabelovou* z gruntu č. 16, požehnaný libavským kooperátorem P. Aloisem Michalíkem na základě fakulty udělené konzistoří 21. 9. 1898. Kříž stál při cestě z Norberčan do Staré Vody a Podlesí.

15. Kamenný kříž stávající naproti (přes silnici) kostela sv. Antonína Padovského na podezdívce z břidlice, se nedochoval. Dle pamětníků byl shozen po nárazu automobilu, jehož řidič se vracel z nějaké svatby, přesnější doba této události není známa. Fragmenty kříže jsou zazděny v zídce zahrádky stavení naproti kostelu, ostatní jeho části jsou neznámé.

16. V zatáčce za mostkem na konci obce směrem na Novou Vésku stávala lípa, na ní byl zavěšen tzv. svatý obrázek.

17. V roce 1925 byl nákladem obce zřízen památník obětem první světové války. Slavnostně ho 21. 6. 1925 posvětil P. Julius Kluger, tehdy kooperátor v Jakartovicích. Jména mužů, kteří se nevrátili z druhé světové války, již nemohla být na tento pomníček zapsána, nedovolovala to tehdejší nálada. Bylo to 23 vesměs mladých mužů.⁹³ Pomníček stál ve svahu po levé straně cesty na hřbitov, přibližně 20 m od sochy sv. Jana Nepomuckého. Byl zhotoven ve stylu náhrobního kamene, a to pravděpodobně z bílého mramoru, jména padlých byla napsána na deskách z černého mramoru, vložených do základny a do jeho vysoké střední části. Vrchní část se skosenými rohy byla opatřena černým německým křížem a ve vrcholu ukončena koulí z bílého mramoru. Objekt byl vložen

Obr. 22. Norberčany. Místo, na kterém stál památník padlých v první světové válce, 2011. Foto autorka.

Obr. 23. Norberčany. Fragменты kamenného kříže použité na zídku nad potokem, 2011. Foto autorka.

do navršených oblých kamenů. V jeho těsné blízkosti byla květinová úprava a symbolické(?) hroby, vše bylo od vnějšku odděleno nízkým bílým laťovým plotem. O osudu této památky již není nic známo(!) Místo poznáme podle dřevěného sloupku s nápisem *Kontaktní místo č. 115*.

18. Víme, že nějaký kříž stával při cestě odbočující z komunikace vedoucí do Staré Libavé směrem na Novou Vésku. Tato cesta tedy spojovala obě významnější komunikace. Kříž nebyl určen, jelikož se nezachoval. – Další nedohledaný kříž je zakreslený v údolí (něm. Tiefengrund) dnes bezejmenného potoka (něm. Grundbach), na odbočce cesty směřující vpravo (první vojenské mapování).

Obec

V Norberčanech, stejně jako v mnoha okolních obcích, po celá staletí pracovali v a r - h a n á ř i. K roku 1565 je např. zmíněn v souvislosti se stavbou varhan v kostele sv. Anny v nedalekém Domašově nad Bystřicí v Norberčanech usazený varhanář Sebald Milner.⁹⁴ Dalším z dnes již neobvyklých řemesel byli m l y n á ř i. V Trhavicích dodnes najdeme budovu vodního mlýna, který ale náležel k Městu Libavé, např. roku 1754 držel mlýn Antonín Mück, pila u mlýna je zaznamenána k roku 1820. Vodní mlýn v Norberčanech (Polzerův) byl na bezejmenném potoku (něm. Grundbach) na č. 20.

Obyvatelé po staletí žili z výnosu svých hospodářství, po roce 1909 bylo jen několik dělníků zaměstnáno v čedičovém lomu na Červené hoře, který ležel v katastru Norberčan. Zcela ojediněle svou obživu nacházeli ve slévárně v Mariánském Údolí. Z obilovin se zde pěstovalo především žito a oves a dále brambory a len, někteří z obyvatel se ještě na začátku 20. století živili t k a l c o v s t v í m.

Na počátku 18. století, kdy již ustaly hony na čarodějnice, se tzv. p o s m r t n á m a - g i e⁹⁵ dotkla i Norberčan i Trhavic.

Š k o l a v Norberčanech byla zřízena až v roce 1789,⁹⁶ prvním učitelem byl Johann Beier. Starou školu s č. 48 koupil Johann Kluger, protože její nová budova byla postavena

v roce 1884. Posledním učitelem před odsunem byl Johann Morbitzer, rodák z vedlejšího Podlesí. Dnes v rekonstruované budově školy sídlí obecní úřad společný pro všechny čtyři části, tj. Norberčany, Trhavice, Novou Vésku a Starou Libavou. Silnice z Norberčan do Staré Libavé se stavěla až v letech 1898–1899.

Pokud jde o počet obyvatel, podle panského urbáře z roku 1581 bylo v Trhavicích 14 usedlých a v Norberčanech bylo k roku 1641 22 usedlostí. V roce 1930 měly Norberčany 274 obyvatel a Trhavice 154, v roce 1945 to bylo 260 a 103 obyvatelé. V hlášení stanice SNB k 31. 7. 1945, tj. v době před odsunem⁹⁷ původních obyvatel německé národnosti, bylo v Norberčanech hlášeno 47 mužů, 103 žen a 81 dětí do 14 let (231 osob), v Trhavicích 27 mužů, 50 žen a 27 dětí do 14 let (114 osob). Jen v Norberčanech bylo před odsunem 53 čísel, v roce 1990 zůstalo z původních stavení jen 21 domů.⁹⁸ V roce 1948 žilo v Norberčanech 176 a v Trhavicích 54 obyvatel, v současné době má středisková obec necelých 350 osob a demolice bohužel pokračují.

Norberčany byly osvobozeny 7. 5. 1945, tehdy svou roli sehrál i kostel, neboť na jeho věži zavlála bílá vlajka. Ještě v květnu se vedení obce ujal první komisař Jaroslav Sedláček z Olomouce, jeho zástupcem se stal ruský emigrant Timofej Safonov. Ten byl trhavickým občanem od roku 1938, kdy si zde zakoupil stavení č. 13. První do sídlenec přišel do Norberčan v březnu roku 1946, odsun původního obyvatelstva německé národnosti se provedl na přelomu června a července téhož roku. Na „vysídlenec“ ještě po letech⁹⁹ upozorňuje zápis v obecní kronice: „V letním období obec navštěvují vysídlenec ze Západního Německa. Někteří z nich mají snahu fotografovat neupravená prostranství, demolice. Těchto materiálů využívají pak po svém způsobu“. Norberčanští starousedlíci byli odsunuti do západní části Německa v šesti etapách, a to od 7. 6. do 24. 10. 1946. Pět osob odešlo do sovětské zóny k Výmaru. Do února roku 1968 v Německu zemřelo šestašedesát původních obyvatel.¹⁰⁰

Novosídlenec přicházeli převážně z Vysočiny z obcí Jámy a Mirošov (okr. Žďár nad Sázavou).¹⁰¹ Tím se částečně zabránilo migraci a tzv. zlatokopectví. Počet obyvatel ještě vzrostl po příchodu deseti rodin rumunských Slováků. Svou práci velmi brzy zahájila rolnická komise, první volby do místního národního výboru (dále MNV) se konaly v roce 1947, JZD Československé lidové armády Norberčany bylo založeno v roce 1949. Pro jeho potřeby byla adaptována nevyužitá stavení.

Pro vývoj vsi bylo a je zásadní přímé sousedství s výcvikovým prostorem. O zřízení vojenského tábora Moravský Beroun se sídlem ve Městě Libavé bylo rozhodnuto na 17. 9. 1946 na schůzi vlády, k jeho zřízení došlo k 15. 10. 1946. Zákon o vojenských újezdech vyšel 16. 6. 1949 (č. 169/1949 Sb.). Teprve po padesáti letech byl nahrazen zákonem o zajišťování obrany České republiky 14. 9. 1999. Obce Norberčany a Trhavice byly do vojenského prostoru částečně pojaty již od roku 1946.¹⁰² Usneseními vlády z 18. 10. 1949 a 6. 6. 1950 s platností od 1. 7. 1950 stanovila vláda úřední názvy vojenských újezdů a vojenský újezd Libavá rozšířila o další zabraná území. K dalšímu rozšíření došlo od 1. 2. 1952, kdy se zpětnou platností v účinnost vstoupilo usnesení vlády z 5. 2. Pro Norberčany a Trhavice je důležité, že již od počátku trvání VP byly části obou obcí do jeho území částečně pojaty a v jeho rámci přiřčeny do olomouckého okresu.

Nejméně do dubna roku 1948 patřily Norberčany i Trhavice pod dohled stanice SNB ve vojenském táboru, odtud již pod stanici SNB v Moravském Berouně. Ke zcela kuriózní situaci došlo 19. 7. 1952, kdy ONV Bruntál postoupil KNV v Olomouci anonymní žádost o převzetí obce Norberčan do vojenského újezdu. K připojení Norberčan sdělilo své stanovisko KNV ministerstvo národní obrany již 3. 7. s tím, že rozšíření nepřipadá v úvahu. Uvedlo, že pokud byl odesílatelem anonymu MNV v Norberčanech, necht se mu toto sdělit.¹⁰³

Dle vyjádření církevního tajemníka Jednotného národního výboru Olomouc-venkov (dále JNV) z 20. 9. 1951, patřily do výcvikového prostoru, mimo jiné obce přiřazené do Města Libavé, také Norberčany, Trhavice a Skřivánkov.¹⁰⁴ Podobný nonsens byl zopakován ještě o půl roku později. Korespondence tedy dokumentuje, že tehdejší úředníci neměli o obcích, které řídili, náležitý přehled.

Norberčany patřily do roku 1949 do okresu Moravský Beroun, pak se staly součástí okresu Bruntál a od roku 2005 Olomouckého kraje. Dnes, resp. od roku 1960, k Norberčanům patří nejen Trhavice, ale i Nová Véska (Neudorfel) a Stará Libavá (Alt Liebau). Samota Skřivánkov i kolonie na Červené hoře zanikly.

Do dnešních dnů přečkala výrazná budova dřevěných rychtů, která je zmíněna např. k roku 1581, kdy ji držel Gregor Beneš či v roce 1643 Andreas Bayer. Po Bayerových drželi rychtu Maderovi (od 1680) a znovu Bayerovi (od 1720), vyvázána byla 6. 11. 1851.¹⁰⁵ K rychtě patřil i vodní mlýn na Libavském potoce, hnaný jedním kolem. Budova rychtu mj. sloužila jako kulturní dům, na který byla adaptována v letech 1955–1956. Tehdy se také stala sídlem vedení JZD a kuchyně, později také sídlem MNV a do konce roku 2008 sloužila jako sídlo Obecního úřadu Norberčany.¹⁰⁶ Sloučené JZD (Norberčany, Nová Véska, Stará Libavá a Rejchartice) neslo v letech 1961–1963 „hrdý název JZD Československé lidové armády“.¹⁰⁷ Bohužel zastupitelstvo obce schválilo demolici historické budovy rychtu (není chráněnou kulturní památkou) a výstavbu nového multifunkčního centra(!)

V obci se zachovalo již jen několik charakteristických a stavebně výrazně nenarušených stavení. Typickou stavbou lidové architektury této oblasti byla přízemní zděná omítaná stavení obrácená štítem ke komunikaci. Jejich průčelí byla hladká, okna lícována s fasádou. Štítová strana bývala ukončena vlysem a profilovanou hlavní římsou krytou stříškou. Štít býval dřevěný, často z prken složených do kosočtverce, nebo zdobený štípanou břidlicí. Charakteristická byla menší, dvakrát dělená okna a samozřejmě střecha pokrytá břidlicovými taškami.

Takovým stavením byl i dům č. 41, postavený v roce 1827, který stával u Libavského potoce v dolní části obce. Obydlený dům byl jako doklad původní zástavby obce od roku 1963 památkově chráněn. V dobrém stavu se nacházel i o tři roky později, ač již nebyl obýván. Jeho majitel Jaroslav Král jeho údržbu zanedbával až nakonec, bohužel, bylo stavení 19. 4. 1968 nezákonným způsobem demolováno, tj. strženo lanem traktory. Tak přišla obec o svou první nemovitou kulturní památku. Další devastace tak mohla beztestně pokračovat.

Práce byla napsána v roce 2008, od té doby se v novodobé historii obce leccos změnilo. Především na základě zápisu o průběhu řádného zasedání zastupitelstva obce Norberčany, konaného dne 22. 9. 2011 obec vyhlásila výběrové řízení na zhotovení projektu na nový multifunkční kulturní dům v Norberčanech, zastupitelstvo vybralo firmu Studio 97 A, s. r. o., Osvoboditelů 91, Zlín, která měla do konce ledna předložit projektovou dokumentaci. A tak byla rychta odsouzena k demolici, která byla provedena v roce 2003 a Norberčany přišly o výraznou památku. Místo po budově je dodnes prázdné.

Obec v roce 2014 přistoupila k opravě sochy sv. Jana Nepomuckého, v jejímž podstavci byla při přípravných pracích restaurátorem nalezena schránka (granát). Ta byla 26. 9. protokolárně otevřena, obsahovala mince, dokumenty o životě v obci z roku 1925, seznam obyvatel u udáním polností apod. Po dokončení restaurátorských prací byly do nové schránky vloženy dokumenty ze současné doby.

Na rozdíl od nepříliš pozitivních, ať už zde uvedených, naznačených nebo dokonce i nezmíněných skutečností, se můžeme těšit z rozložitě lípy, která stále stojí na pozemku stavení č. 22. Zasadil ji snad ještě děd posledního majitele před odsunem Johanna Madera. Popřejme nejen lípě, ale i obyvatelům Norberčan a všem přichozím šťastná další léta.

Poznámky

⁸² Soupis křížů sestaven dle Verzeichniss der von Stadt-Liebauer Pfarrbezirke befindlichen Feldkapellen, Kreuzen, Statuen und Martersäulen. Tento seznam pochází z tzv. domašovského nálezu, do SOKA Olomouc byl autorkou odevzdán 3. 6. 2003. Dalším pramenem je SOKA

Olomouc, O 7–18, inv. č. 128, V c, karton 15. Pomůckou k lokalizaci křížů byly i mapy z různých období a údaje pamětníků.

⁸³ Letopočet 1751 je nyní již nečitelný. – Socha byla pořízována v době (1751), kdy byl buďšovským děkanem Jur. Dr. Johann Franz

- Michael Neumann, který zároveň vykonával v Budišově funkci rychtáře. Ten se z titulu své funkce musel k takovéto akci vyjádřit.
- ⁸⁴ Evidenční list nemovitě kulturní památky.
- ⁸⁵ P. Johann Hobek, nar. 1785(?), ordinován 1808, zemřel 27. 9. 1856 pravděpodobně v Budišově nad Budišovkou, kde působil poslední dvě léta svého života.
- ⁸⁶ P. Eduard Fischer, farář libavský, administrátor děkanátu budišovského, pak i budišovský děkan, inspektor základních škol. Nar. 6. 12. 1812, ordinován 1835, zemřel 30. 7. 1886.
- ⁸⁷ Theimer 1931.
- ⁸⁸ Kříž je ještě vyznačen na topografické mapě pro brannou výchovu ve školách, 15-333 Domašov nad Bystřicí, 1:25 000 vydané v roce 1976. – P. Václav Jakubík byl v letech 1918–1934 kooperátorem ve Městě Libavé, kam přišel z Budišova. Nar. roku 1891 v Žeranovicích, ordinován roku 1915, od roku 1934 byl farářem ve Velké Bystřici, zemřel 30. 12. 1968.
- ⁸⁹ P. Johann Kluger, tehdejší kooperátor ve Městě Libavé, rodák z Trhavic, viz zmínku o rodácích.
- ⁹⁰ P. Alois Michalik, kooperátor ve Městě Libavé, nar. 20. 2. 1862, vysvěcen 1886, zemřel v Březové na Svitavsku 1. 5. 1912.
- ⁹¹ Kříž je ještě vyznačen na topografické mapě pro brannou výchovu ve školách, 15-333 Domašov nad Bystřicí, 1:25 000 vydané v roce 1976.
- ⁹² Tamtéž.
- ⁹³ Využíváme soupisu publikovaného v Bärner Ländchen, roč. 1957: Hans Beier, č. domu chybí, padl v květnu 1945. – Karl Beier, z domu č. 39, neznámý od června 1943. – Josef Christ, z domu č. 32, padl 23. 2. 1942. – Ernst Dreiseitel, z domu č. 30, padl, datum neznámé. Adolf Dreiseitel, z domu č. 30, neznámý, bez data. – Hans Glier, z domu č. 9, zemřel v lágru 11. 11. 1945. – Eduard Hartmann, z domu č. 20, neznámý od 15. 1. 1941. – Rudolf Heichel, z domu č. 48, padl 16. 2. 1944. – Johann Honel, z domu č. 41, neznámý od 22. 8. 1944. – Josef Hohnheiser, z domu č. 45, neznámý od dubna 1945. – Wilhelm Jilg, z domu č. 52, zemřel 25. 1. 1945. – Johann Mader, z domu č. 22, padl 2. 8. 1944. – Karl Mader, z domu č. 18, padl 20. 7. 1944. – Helmut Morbitzer, z domu č. 58, neznámý od 3. 2. 1943. – Franz Mück, z domu č. 38, neznámý od března 1945. – Johann Mück, z domu č. 4, neznámý od 30. 9. 1944. – Ernst Müller, z domu č. 26, neznámý od 15. 1. 1942. – Stefan Polzer, z domu č. 56, neznámý od srpna 1944. – Bruno Polzer, z domu č. 7, padl 16. 3. 1945. – Karl Richter, z domu č. 17, padl 19. 5. 1944. – Johann Tandler, z domu č. 1, neznámý od roku 1944. – Johann Titz, z domu č. 25, neznámý od 15. 7. 1944. – Erich Titz, z domu č. 25, padl 1. 4. 1945.
- ⁹⁴ Sehna 2003 mylně uvádí varhanáře z Norimberku (Nürnberg, tj. též německý název pro Norberčany). Jeho dílna pravděpodobně přežila požár v roce 1561, který zničil několik usedlostí v Norberčanech.
- ⁹⁵ Tj. přesvědčení, že mrtvá osoba v noci vstává z hrobu a škodí lidem, dobytku nebo úrodě. V Norberčanech a Trhavicích podobně jako i v okolních obcích se masově exhumovaly mrtvolky, více o tom Bombera 1985, 2000.
- ⁹⁶ Malý 1931. Starší historií obce i jejich částí se zabývá Stief 1896 či Theimer 1931.
- ⁹⁷ O odsunu více v nezpracovaném fondu MNV Norberčany, uloženém v SOKa Bruntál se sídlem v Krnově. Tam též např. kniha protokolů ze zasedání MNV a rady MNV, zápisy ze schůzí rady a MNV, členové MNV, sloučení s Trhavicemi, změna názvu a hranice, údaje o obci, fond národní obnovy, konfiskace, přiděly, bouračky, reemigranti, šetření a posudky o občanech apod. Archiválie jsou o to cennější, jelikož z 80. let se dokumenty, týkající se obce, nezachovaly, byly údajně zničeny bývalým starostou Josefem Hladilem.
- ⁹⁸ Údaje z hlášení uloženého v SOKa Bruntál se sídlem v Krnově, nezpracovaný fond. – Wenzel 1987 a údaj z BL 1990.
- ⁹⁹ Zápis z roku 1967.
- ¹⁰⁰ Kluger 1954; 1968.
- ¹⁰¹ ZAO, pob. Olomouc, OL-P-66, Osídlovací úřad a Fond národní obnovy, Oblastní úřadovna Olomouc, 1946–1952. Tam v odd. přiděl rodinných domků jsou Norberčany uvedeny, Trhavice ne. – K poznání nedávných dějin obce by mohl být základním pramenem fond MNV Norberčany, 1945–1979 (SOKa Bruntál se sídlem v Krnově), který bohužel dosud není zpracován a tudíž v této práci není z něho čerpáno. Tam např. Kniha protokolů ze zasedání MNV a rady, zápisy ze schůzí, sloučení s Trhavicemi, změny názvů a hranic, ale také odsun, Fond národní obnovy, konfiskace, přiděly, bouračky atd. – Ve SOKa Olomouc, OL-P-66, Osídlovací úřad a Fond národní obnovy, Oblastní úřadovna Olomouc, 1946–1952, jsou v oddělení přidělu rodinných domků uvedeny i Norberčany.
- ¹⁰² V interní poště JNVOv mezi církevním a plánovacím oddělením z 8. 1. 1952 stojí: „Město Libavá s obcemi Dřemovice, Heroltovice, Norberčany, Skřivánkov, Trhavice, Údolná a Olejovice jsou dnes vojenský újezd“. Více viz Krejčová 2007.
- ¹⁰³ Krejčová 2007.
- ¹⁰⁴ SOKa Olomouc, ONV Olomouc-venkov, inv. č. 133, sign. 293.3, karton 179. Tam: „Všechno vojenský újezd, neobydleno“. K 8. 1. 1952: „Město Libavá s obcemi Dřemovice, Heroltovice, Norberčany, Skřivánkov, Trhavice, Údolná a Olejovice jsou dnes vojenský újezd.“
- ¹⁰⁵ Jiný Mader, rolník z Norberčan, věnoval spolu s vdovou Losertovou stromy na misijní kříž, postavený na památku misie v roce 1922 ve Staré Vodě. Rychtář Wilhelm Mader zase věnoval dřevo na opravu starovodského kostela v roce 1912, další dodával za tím samým účelem již za úplaty v letech 1932 a 1935. O rychtře více viz ZAO, pob. Olomouc, fond ÚŘAS Kroměříž,

inv. č. 18 700, sign. M 2/6-8, karton 2492.
¹⁰⁶ ZAO, pob. Olomouc, ÚŘAS Kroměříž, inv. č. 18 700, sign. M 2/6-8, karton 2492. Zde je vhodné připomenout i další pramen, týkající se stavby silnice z Norberčan do Staré Vody v le-

tech 1899–1901, viz ZAO, pobočka Olomouc, ÚŘAS, inv. č. 19 412, sign. ÚŘ–M 7/7-2, karton 2595.

¹⁰⁷ Z kroniky obce Norberčan.

Prameny archivní

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc

Arcibiskupství olomoucké (AO), pergamenové listiny

Poř. č. 1422, inv. č. 1329, 1456, dubna 7., Olomouc, sign. O I a 8.

Arcibiskupství olomoucké (AO), papírové listiny

Poř. č. 7806, inv. č. – , 1504, března 12., Olomouc.

Poř. č. 7842, inv. č. – , 1612, ledna 26., Kroměříž.

Poř. č. 7973, inv. č. 8017, 8018, 1785, července 28., Libavá, sign. M III b 25/4.

Poř. č. 7976, inv. č. 8021, 1786, května 28., Libavá, sign. M III b/26/1a.

Arcibiskupská konzistoř v Olomouci (ACO), (1202) 1452–1950

Inventáře far, v tom Norberčany, 1805, karton 8288.

Ústřední ředitelství arcibiskupských statků Kroměříž (ÚŘAS), (1144) 1465–1951

Inv. č. 18 700, sign. M 2/6-8, Dědičná rychta v Norberčanech, 1824–1826, karton 2492.

Inv. č. 19 412, sign. ÚŘ–M 7/7-2, Příspěvek na stavbu silnice Norberčany – Stará Voda, 1899–1901, karton 2595.

Inv. č. 57 377, Katastrální mapa obce Norberčany s vyznačením půdorysu (Josef Kattzer), 1771, rkp., kol., 138×106 cm, nepravidelný tvar, sg. Oc 47, poř. č. 17 379.

Inv. č. 57 378, Katastrální mapa obce Norberčany, 1830, 1:2 880, litografie, Staudinger a Winter, 1836, list č. 3, 5, ad 5, celkem tři kusy, poř. č. 17 380–17 382.

Státní okresní archiv Olomouc

O 7 – 18, Archiv fary Město Libavá, 1661–1951

Inv. č. 104, sign. I b, Kaple v Norberčanech, 1695–1938, karton 2.

Inv. č. 105, sign. I c, Hřbitov v Norberčanech, 1857, karton 2.

Inv. č. 110, sign. I h, Odebrání zvonů z kostela a kaplí, 1940–1942, karton 3.

Inv. č. 128, sign. V c, Povolení ke svěcení křížů, kaplí, soch, zvonů aj., 1715–1936, karton 15.

Inv. č. 136, sign. VI a, Posloupnost farářů v letech 1642–1890, s.d., karton 17.

Inv. č. 137, sign. VI b, Posloupnost kooperátorů v letech 1715–1900, s.d., karton 17.

Inv. č. 140, sign. VI f, Hrobníci, 1857–1900, karton 17.

Krajský národní výbor v Olomouci (KNV), (1857) 1949–1960

Inv. č. 1667, sign. 602.2, Vojenské újezdy, rozšíření VÚ Libavá a zřízení VÚ Březiny, jmenování správce VÚ Město Libavá, 1948–1953, 1960, karton 967.

Inv. č. 4519, sign. 460, Exkomunikace kněží a laiků v kraji. Podávání zpráv z jednotlivých okresů, 1949–1950, karton 4445.

Inv. č. 4901, Soubor map obcí bývalého okresu Bruntál, tam Norberčany a Trhavice, č. mapy 1080–1113.

M 1–30, Okresní národní výbor Olomouc-venkov, 1945–1949

Inv. č. 133, sign. 293.3, Soupis církevních památek, 1951–1952, karton 179.

M 1–31, Jednotný národní výbor Olomouc (JNV Olomouc)

Inv. č. 132, sign. 293, Soupis církevního majetku, 1949–1951, karton 176.

Ol – P – 66, Osídlovací úřad a Fond národní obnovy, Oblastní úřadovna Olomouc, 1946–1952

Nezpracovaný fond

Inventarium der Liebauer Pfarr- und Schmeiler filial Kirche und Kapellen in Geppertsau, Herlsdorf, Nürnbek, Öhlstadt, Reisendorf (1860–?), tj. Inventář libavského farního a smilovského filiálního kostela a kaplí v Keprtovicích, Heroltovicích, Norberčanech, Olejovicích, Trhavicích (1860–?).

Verzeichniss der von Stadt-Liebauer Pfarrbezirke befindlichen Feldkapellen, Kreuzen, Statuen und Martersäulen (Soupis polních kaplí, křížů, soch a božích muk patřících do obvodu fary ve Městě Libavé).

Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově

MNV Norberčany, nezpracovaný fond.

Arcibiskupský archiv v Olomouci

Jednací kniha, Karton A 233/15, Karton A 234/8, Karton A 247.

Městský úřad v Moravském Berouně
Matrika zemřelých.

Řk farní úřad v Moravském Berouně

Inventář filiálního kostela v Norberčanech, 1949.
Pamětní kniha od roku 1945 (přerušované až do roku 1991).

NPÚ, územní odborné pracoviště v Olomouci

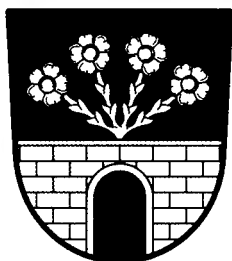
Korespondence.

Obecní úřad Norberčany

Kronika obce.

Literatura

- Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis a Curenda consistorialis, různé ročníky.
- Hobler, Josef: Smrt velebného pana arcikněze z Města Libavé Monsignora Karla Kolsdorfa. Bärner Ländchen (vychází v Německu), č. 26, 1954.
- Bombera, Jan: O posmrtné magii na libavském panství v 18. století. In: Okresní archiv v Olomouci. Ročník 12, 1984. Olomouc, Okresní archiv 1985. – Pod názvem Posmrtná magie na Libavsku. In: Do nitra Askiburgionu. Sv. 4. Z doby prvních letů na koštěti. Moravský Beroun, Moravská expedice, 2000.
- Catalogus venerabilis Cleri Archidioecesis olomucensis, různé ročníky.
- Indra, Bohumír: Zvonafi v Olomouci od poloviny 17. do 2. poloviny 19. století. In: Časopis Slezského muzea, série B, 27, 1978.
- Kluger, Gustav: Nürnberg – und seine Geschichte. In: Bärner Ländchen (vychází v Německu), 1954. Dále pak různé zprávy v dalších ročnících.
- Krejčová, Jana: Libavsko v letech 1945–1960 s přihlédnutím k osudu církevního majetku. POODŘÍ. Časopis obyvatel horní Odry, ročník 10, 2007, č. 3.
- Krejčová, J.: Působení otců oblátů Marie Neposkvrněné ve Staré Vodě. Rukopis, 1996.
- Malý, Josef: Vlastivěda moravská. II. Místopis. Libavský okres. Musejní spolek, Brno 1931.
- Samek, Bohumil: Umělecké památky Moravy a Slezska 2. J – N. Academia, Praha 1999.
- Sehnal, Antonín: Necrologium Cleri saecularis ac regularis Archidioeceseos Olomucensis ab Anno 1855–1905. Hranice 1906.
- Sehnal, A. – Hadamčík, František: Necrologium Cleri saecularis et regularis Archidioeceseos Olomucensis, 1875–1937. Jednota kněží arcidiecése olomoucké, Olomouc(?) 1937.
- Sehnal, Jiří: Barokní varhanářství na Moravě. 1. Varhanáři. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně – Univerzita Palackého v Olomouci, Brno 2003.
- Sehnal, J.: Barokní varhanářství na Moravě. 2. Varhany. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně – Univerzita Palackého v Olomouci, Brno 2004.
- Schenkova, Marie: K dějinám malířství 19. století ve Slezsku. In: Časopis Slezského muzea, série B, 1980, č. 29.
- Stief, Wilhelm: Topographie des politischen Bezirkes Sternberg in Mähren, mit besonderer Berücksichtigung der Ortsgeschichte und Statistik nach amtlichen und autorisierten Quellen bearb. von... Sternberg, F. Pialek (1896).
- Theimer, Johann: Heimatbuch für den Bezirk Bärn. Bärn, E. Hykel 1931.
- Wenzel, Karl: Heimatbuch Kreis Bärn. Heimatkreis Bärn e. V. Langgöns, Marburg 1987.
- Wolný, Gregor: Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften. I. Abtheilung. Olmützer Erzdiöcese. V. Band. Selbstverlag, Brünn 1863.

**PUBLIKACE VZNIKLA ZA FINANČNÍ PODPORY
OBCE NORBERČANY**